Argumente socioculturale pentru o strategie educațională apropiată elevului

Otilia **DANDARA**

Universitatea de Stat din Moldova

Fiecare persoană este o entitate irepetabilă care pretinde un tratament individualizat în scopul valorificării calităților sale. În procesul dezvoltării științei și practicii didactice se remarcă tendința de a concorda obiectivele instruirii cu potențialitățile, trebuințele și preferințele elevilor. Această tendință își găsește reflectare în teoriile legate de conceptul pedagogic *diferențiere și individualizare*. Diferențierea reprezintă unul din factorii determinanți ai democratizării și eficientizării procesului de învățământ. În lucrarea *Didactica magna* (1637), marele pedagog Comenius vorbea despre necesitatea de a-i învăța pe toți totul, aplicînd metode de instruire diferențiată, adaptate la specificul personalității fiecărui educabil. R. Gardner (2004) a explicat de ce există stiluri de învățare diferite, de ce este nevoie de influențe educative diferențiate și individualizate prin „teoria inteligențelor multiple".

Tratarea diferențiată a subiecților învățării a frămîntat continuu cercetătorii din domeniul psihopedagogiei, dar modalitățile de abordare și fundamentare a conținutului dat au variat. G. Dorofeev definește diferențierea ca fiind „un set de demersuri educaționale care oferă elevilor posibilitatea să se adapteze în condiții diverse de învățare și să se orienteze spre direcții ce corespund într-o măsură mai mare capacităților lor" (6, p. 90). În opinia lui R. Vincler, diferențierea însumează „un spectru de acțiuni organizatorice și instructive care satisfac atît interesele și aptitudinile celui ce învață, cît și cerințele societății". S. Stanciu semnalează unele deosebiri între diferențierea instruirii și instruirea diferențiată. Acest cuplu de noțiuni traduce două orientări nicidecum opuse, ci complementare, care guvernează proiectarea activității de predare-învățare. *Diferențierea instruirii* este o sarcină a instituției de învățământ, a conceptorilor de programe, manuale etc., iar *instruirea diferențiată* ține de competența profesorului practician. Cele două demersuri trebuie să se desfăşoare simultan, aflîndu-se într-un raport de interferență (4, p. 116).

Diferențierea instruirii valorifică două perspective de abordare a activității didactice/educative dezvoltate la nivelul evaluării formative: perspectiva comportamentală centrată asupra performanțelor și perspectiva cognitivă, orientată asupra competențelor (1, p. 216).

Individualitatea dezlănțuie totdeauna potențialități, fapt care îi atribuie unei persoane pecetea ei proprie și face din ea o ființă deosebită de altele. Individualitatea se bazează pe energia și calitatea dispozițiilor și a capacităților, este rezultatul calităților înnăscute și dobîndite. De aceea, sarcina principală a instituției de învățămînt și a educatorului constă nu doar în a determina/identifica particularitățile individuale ale persoanei, dar și în a contribui la dezvoltarea lor.

Individualitatea este specifică acelei persoane care deține realmente anumite pîrghii și le utilizează reuşit în activitate, comunicare, relații. Din acest punct de vedere, trebuie să ajutăm copilul să devină un subiect autentic al vieții școlare, să creăm condiții propice formării experienței proprii. Realizarea corelației dintre subiecții acțiunii educaționale trebuie să fie un deziderat major al educatorului. În acest sens, elevul trebuie să învețe și să se educe, avînd dreptul de a alege, de a se implica activ în realizarea strategiei didactice. Fără alegere este imposibilă evoluția individualității, asumarea ipostazei de subiect al acțiunii educaționale, autoactualizarea capacităților.

Activitatea individuală și colectivă contribuie la identificarea și dezvoltarea particularităților individuale și a unicității grupului de învățare. Datorită creativității,

Daniela **PASCARU**

Universitatea de Stat din Moldova, doctorandă

elevul îşi descoperă capacităţile, cunoaşte părţile forte ale personalităţii sale. Atingerea succesului într-o activitate sau alta contribuie la formarea imaginii pozitive de sine, ceea ce stimulează elevul să tindă spre autoperfecţionare şi edificarea *eu*-lui.

Pentru a realiza cele relatate mai sus, este important să renunţăm la paradigma sociocentrismului şi la stilul autoritar, să îmbogăţim activitatea didactică cu tehnologii orientate spre o educaţie adaptată la nevoile de formare ale copilului. Încrederea în copil, susţinerea tendinţelor lui de autorealizare şi automanifestare trebuie să substituie cerinţele excesive şi controlul strict al profesorului. Influenţele externe, ca şi potenţialul intern, determină succesul în educaţie.

Pentru a apropia procesul educaţional de copil, printr-o strategie didactică axată pe diferenţiere şi individualizare, vom ţine cont de factorii socioculturali, de mediul de viaţă al celui educat. De asemenea, elevii diferă prin ritmul de învăţare, prin timpul acordat studiilor, prin competenţele deţinute. Aceste deosebiri pot fi explicate prin factori de ordin psihologic (aptitudini, stil de învăţare), dar ele depind şi de factori sociali. Efectul acestora este mediat de anumite variabile ce au o importanţă majoră asupra atitudinii persoanei faţă de procesul de învăţămînt. Factorii sociali influenţează procesul de învăţare indirect, determinînd oportunităţile de învăţare pe care individul le experimentează.

Existenţa trăsăturilor individuale este valabilă pentru om, ca fiinţă prin excelenţă socială, care se formează sub multiple influenţe de acest ordin. Omul are nu numai o natură biologică, ci şi una socială. Aceasta din urmă o influenţează pe cea dintîi, astfel încît comportamentul individului este reglat printr-o motivaţie de provenienţă socială, printr-un sistem social de valori, prin norme socioculturale. Aşadar, condiţiile sociale de existenţă îşi pun amprenta pe trăsăturile de personalitate ale omului.

Ritmul rapid al evoluţiei sociale, progresul ştiinţei şi tehnicii au determinat mutaţii importante ale acţiunii pedagogice, inclusiv în domeniul obiectivelor educaţionale. Astfel, dacă pînă nu de mult valorile umane se apreciau, cu precădere, în funcţie de fondul de cunoştinţe acumulate, societatea de azi îi solicită individului, în primul rînd, capacităţi creatoare, spirit de investigaţie. De aceea, aprecierea eficienţei acţiunii pedagogice se face tot mai mult în funcţie de valoarea ei formativă.

Modelarea indivizilor prin luarea în considerare a diferenţelor existente sub raportul capacităţilor, înclinaţiilor şi aptitudinilor, este indisolubil legată de realizarea scopului fundamental al acţiunii pedagogice specifice societăţii: formarea multidimensională a personalităţii. Favorizată de condiţiile sociale şi realizată prin acţiunea sistematică a educaţiei, aceasta implică dezvoltarea capacităţilor, a aptitudinilor proprii fiecărui individ, constituind garanţia valorificării depline a energiilor umane, a potenţialului fiecărei generaţii. Adaptarea sistemului social de formare a omului la trăsăturile lui de personalitate se exprimă în termenii acţiunii educaţionale prin strategia instruirii diferenţiate.

Enumerăm cîteva teze importante pentru subiectul analizat: 1. rolul hotărîtor al mediului social, al ambianţei culturale, al acţiunii educative organizate, al învăţării asupra dezvoltării intelectuale a individului; 2. gradul în care învăţarea influenţează ritmul dezvoltării, natura şi orientarea acesteia depinde de măsura în care sînt sesizate probabilităţile optime de evoluţie a înclinaţiilor individului; 3. procesele dezvoltării nu coincid cu procesele învăţării; acestea din urmă pot influenţa dezvoltarea, creînd ceea ce Piaget, Vîgotsky ş.a. au denumit „zona proximei dezvoltări".

Din consideraţiile de mai sus pot fi desprinse, cel puţin, două concluzii cu valoare de principiu pentru acţiunea de diferenţiere a instruirii şcolare. În primul rînd, existenţa unor trăsături individuale, rezultate din interferenţa specifică a relaţiilor sociale şi a particularităţilor biopsihice ale fiecărui individ, reclamă o acţiune diferenţiată, a cărei finalitate vizează realizarea personalităţii. În al doilea rînd, trăsăturile definitorii, capacităţile şi aptitudinile, conştiinţa şi comportamentul se conturează în practică sub influenţa solicitărilor mediului ambiant; de aici însemnătatea adecvării acţiunii educative la trăsăturile individuale pentru formarea personalităţii în concordanţă cu cerinţele societăţii.

Toate fiinţele umane sînt egale, însă egal nu semnifică identic sau similar – capacităţile fizice şi intelectuale, talentele, caracteristicile proprii variază. A refuza unei persoane, indiferent de apartenenţa ei, posibilitatea de a se realiza înseamnă a comite o mare nedreptate şi a nega egalitatea în drepturi.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE:

1. Cristea, S., *Pedagogia generală,* EDP, Buc., 2002.
2. Gardner, R., *Mintea disciplinată,* Ed. Sigma, Buc., 2004.
3. Pavelcu, V., *Cunoaşterea de sine şi cunoaşterea personalităţii,* EDP, Bucureşti, 1970.
4. Stanciu, S., *Cercetarea pedagogică,* EDP, Buc., 1969.
5. Унт, И. Э., *Индивидуализация и дифференциация обучения*, М.,, Педагогика, 1990.
6. *Дифференциация в обучении математике*// Дорофеев Г.В.; Кузнецова Л.В.; Суворова, С.Б.; Фирсов В.В.//*Математика в школе*, 1990, №5, с. 15-21.